

פרשת משפטים

(ע"פ הרב יששכר פרנד)

" וְכִי יִגָּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וַיָּמָת, וּמָכְרוּ אֶת הַשׁוֹר הַחַי וְחָצְוָה אֶת פְּסָפוֹ, וְגַם אֶת הַמֶּת יִחָצְוֶה" (שמות, כא: לה).

הפסוק הזה מוסבר בארכה בראש מסכת בבא קמא, ביחד עם דינים אחרים שעניינם נזקים לרכוש או מהרכוש של אדם.

הביטוי "וְכִי יִגָּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ" מתורגם בדרך כלל כאומר כי יגוף שור של איש, את שור של רעהו של האיש.

אולם הפרשן אבן עזרא מצטט את פירושו של בן זוטא מסוים, המציע תרגום שונה. בן זוטא טוען שהמילים "שור רעהו" פירושו השור שהוא הרע (החבר) של השור הנוגח. לדבריו, אין הפירוש "שור של רעהו", כפי שאנו רגילים להבין, אלא "השור נוגח את רעהו השור – שור אחר".

אבן עזרא אינו בורר את מילותיו בבטלו את פרשנותו של בן זוטא. בסגנונו הייחודי, הוא כותב " ואין לשור רע, רק בן זוטא לבדו!" במילים אחרות, מי שנותן הסבר כזה, הוא עמית שווה בשווה לשור, ואין לו מקום בבית המדרש.

המושג של רעות, והמושג של רע, כמו בפסוק "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ", חל רק על בני אדם. רעות – חברות – הינה מערכת יחסים רגשית, המשקפת היבט של אנושיות. לחיות יכולים להיות שותפים, בני לוויה, אפילו בני זוג. אבל כל המושג של רעות אינו מתאים להם. זאת הסיבה שאבן עזרא מבטל את פרשנותו של בן זוטא: אל תדברו על רעהו השור, אין דבר כזה.

הרב הוטנר זצ"ל מסר הערה מאוד מעניינת: המילה "רע", שהיא אחת מהצורות הרבות לומר חבר, נובע מאותו מקור כמו המילה "תרועה" כמו בפסוק "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר, כט: א). תרגום אונקלוס על הפסוק הזה, מתרגם "יום תרועה" כ- "יום יפכא", יום של בכי בלב שבור. יום של היאנחות.

זאת הסיבה שהקול החשוב ביותר של השופר הוא ה"שברים". קיימת שאלה, הרוצה לדעת אם השברים האמיתיים הם שלושת הקולות הקצרים שאנחנו קוראים "שברים", או את רצף הקולות הקצרים יותר שאנו קוראים להם "תרועה", או שילוב של שניהם, אבל תהיה התשובה איזו שתהיה, השברים הם התמצית של תקיעת השופר. הקול הפשוט (תקיעה) המקדים והבא אחרי השברים אינו אלא מספק מסגרת, אם ניתן להתבטא ככה, להבליט את מהותה של תקיעת השופר, הבכי המתייפח של השברים.

אם כן, לאטימולוגיה של תרועה, הקשורה לאותו שורש כמו רעות, משמעות של לפרק משהו. רב הוטנר אומר שזאת הסיבה שחבר נקרא רע – תפקידו של חבר הוא "לפרק אותך

ולהעניש אותך". חבר אמיתי חייב לעצור אותנו בדרכינו, ולתת לנו "בעיטה בישבן", כשיש צורך בכך. חבר אינו סוג אדם התמיד מלטף אותנו בגב, ואומר לנו עד כמה אנחנו גדולים, ותמיד מעלים עין על מה שאנו עושים. תכלית החבר – הרע – כמו תכלית התרועה היא לומר לנו – לפעמים – "אינך יודע על מה אתה מדבר!"

מובן מאליו, שחייבת להיות מערכת יחסים חיובית באופן כללי. מי שתמיד ביקורתי, לא יישאר חבר לזמן ארוך. אדם חייב שיהיה לו קורטוב של אמון וביטחון במישהו, טרם שיהיה מוכן לשמוע ממנו ביקורת. אבל הברנש, שתמיד נותן לנו טפיחה על השכם ואומר לנו עד כמה גדולים אנחנו לבטח אינו חבר אמיתי. חבר אמיתי חייב להיות מסוגל לעצור אותנו, ולעיתים אפילו לשבור אותנו.

באחת הברכות של השבע ברכות (ברכות הנאמרות מתחת לחופה, ואחרי ברכת המזון במשך שבעה ימים אחרי החתונה), אנו מתייחסים לזוג החדש כ-"רעים אהובים". מאחורי הביטוי הזה מסתתר מסר. כדי שחתן-כלה, בעל ואישה יהיו רעים אהובים, הם חייבים להיות מסוגלים לומר אחד לשני "אין זה הדרך לעשות את זה; אין זה הדרך לפעול". כמוכן, שמערכת יחסים שזוהי כל הבסיס של התגובה ההדדית שלה, לא תצליח. אבל – אם יש לו זכות – סוג האישה, שאדם ימצא, תהיה אחת כזאת, שתהיה "רעה אהובה" במלוא מובן המילה "רעה".

זאת הסיבה שמעולם לא היה "רע" לשור. אין שור שיאמר אי פעם לעמיתו השור "לא נכון לאכול בצורה כזו" או "אתה אוכל יותר מדי" או "אתה אוכל מהר מדי". רע אמיתי חייב לעשות זאת.

באופן דומה, הנצי"ב (הרב נפתלי צבי יהודה ברלין) אומר על המילים "עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית, ב: יח) שלעיתים כדי שאישה תהיה לעֹזֵר, היא חייבת להיות מתנגדת (כְּנֶגְדּוֹ). היא לא חייבת להגיד תמיד "מותק, אתה גדול" או "מותק, אתה תמיד צודק". לפעמים, היא צריכה לומר "מותק, אתה חמור!" זוהי דוגמה אמיתית של "רעים אהובים".

הלוואי שנזכה שיהיה לנו רעות אמת בינינו ובין חברינו, ובינינו ובין רעיותינו.